

Høringssvar til

" Høringsnotat – melding til Stortinget om vekst i norsk lakse- og ørretoppdrett"

Det er lagt ut en høring der det foreslås å forvalte oppdrett etter et system der områder gis rødt, gult eller grønt lys for videre vekst. I dette svaret innføres en merkeordning som ny indikator som løser åpenbare svakheter knyttende til treghet og dårlig treffsikkerhet i det systemet som er foreslått.

Generelt anføres at dette systemet legger opp til at hele kysten vil bevege seg mot å ligge i gul status. Det er trolig at det vil bli drakamp om hva som er akseptabelt innen gul status, og det er en fare for at gul status vil medføre en normaltilstand med svært høy miljøbelastning.

Dette svaret er ment som en løsning på svakhetene ved at det mangler gode indikatorer for miljøstatus. I teksten som er på høring beklages det at indikatorene er mangelfulle, og jeg er også av den tro at andre høringssvar går grundig inn på de svakhetene som foreligger.

Det oppfattes som at det forsøkes skissert et system som gir automatiske virkninger for oppdretterne ved uheldig miljøeffekt, og at det er tenkt at en slik mekanisme skal gjøre systemet langt på vei selvregulerende. Dette er et godt utgangspunkt for forvaltning fordi det frigjør byråkratiske ressurser ved at oppdretterne selv blir ansvarliggjort.

Svakheten er at de indikatorene som er foreslått ikke fanger opp miljøeffekt med tilstrekkelig treffsikkerhet, og at miljøeffekt oppdages for sent til å fungere som et godt selvregulerende system. Det er også vanskelig å finne ut hvilke aktører som står ansvarlig for miljøkonsekvenser i de tilfeller der det er flere forskjellige lokaliteter og selskaper i samme sone.

I dette høringssvaret foreslås det at det innføres merking av fisk samtidig som den vaksineres. Denne merkingen bør foregå med en form for brikke der hver fisk gis en egen målbar identitet. Ved å lage systemer for å telle fisken ved hjelp av denne merkingen vil det bli mulig for oppdrettere å ha oversikt over dødelighet eller rømming på et langt tidligere tidspunkt enn det man har i dag.

Det foreslås også som en logisk konsekvens av dette en endring av forvaltningspraksis fra biomasse til antall fisk. Ved at dette knyttes til en merking der hver enkelt fisk har en identitet menes det at høringsnotatets intensjon kan oppnås. Samtidig vil det kunne bidra til å løse andre utfordringer bransjen og forvaltningen i dag mangler svar på.

Konkretiseringer

1. Høringen legger opp til et selvregulerende system, men systemet er ikke bedre enn de målingene man må gjøre, og hvordan disse tolkes. Dette vil medføre en treghet i systemet som gjør at det ikke blir reelt selvregulerende. Signalet om endring vil først komme lenge etter at skaden har skjedd, og pålegg om endring kan like gjerne komme på et tidspunkt når problemet allerede er løst. Ved å bruke en lesbar identitetsmarkør er det mulig for oppdretterne å telle fisk ved flytting, og kan hende også i merder dersom fisken kan sluses gjennom et lesesystem. Det gjør at kunnskap om dødelighet eller rømming kan oppdages på et mye tidligere tidspunkt, og en slipper treghet i systemet.

2. I høringen bemerkes at en vanskelig kan knytte miljøpåvirkning til spesifikke anlegg. Ved å benytte identitetsmarkør kan rømninger spores direkte til det anlegget det kommer fra, og det vil også være mulig å anslå når rømming har skjedd ved at man har datoen for utsett av dette merket, og kan sammenholde dette med andre måter å anslå hvor lenge en tamlaks har vært i sjøen. For fiskere som får laksefisk oppstår muligheten for å sjekke om den kommer fra merder ved å sjekke for

fysisk identitetsmarkør. En bør gi betaling for innlevering av identitetsmarkører, og på den måten gi insentiv til at dette gjøres systematisk.

3. Høringen legger opp til at det man må ha en myndighet som vurderer om et område har grønn, gul, eller rød status og pålegger tiltak etter dette. Det kan ventes at dette vil bli en krevende byråkratisk prosess med betydelig rom for tvister. Ved å benytte et system med identitetsmarkører oppstår muligheten for at mangler i driften gir direkte økonomiske tap til oppdretter, og på den måten oppstår den kjappe og selvregulerende effekten som er intensjonen i systemet.

En lokalitet med et tenkt antall identiteter, si 100 000, vil måtte gjøre fortløpende vurderinger av hvor stor andel av disse de vil ha i forskjellige stadier av laksens utvikling. Et hvert tap av laks, gjennom rømning, dødelighet eller annet vil føre til et direkte økonomisk tap. Systemet bør være slik at en ikke kan ha flere vaksinerte smolt enn man har merker til. Det oppstår da et insentiv for umiddelbart å samle opp og registrere død fisk, og deretter kunne gi denne identiteten videre slik at en kan vaksinere en ny smolt og sette den til å vokse. En treghet eller unøyaktighet i rutiner for å gjenvinne identitetsbrikker vil føre til at oppdretteren må drive med lavere antall laks. Rømninger, eller tap til sjødyr vil gi et direkte tap ved at identitetsbrikker må registreres som tapt. Oppdretteren vil da ha et stort insentiv for å bidra til gjenfangst av rømt laks, og å etablere gode kontrollrutiner. På denne måten internaliseres kostnaden ved rømninger eller dårlig internkontroll på en mye sterkere måte enn i dag.

4. Høringen nevner muligheten for at et lite antall useriøse, eller uheldige, aktører vil kunne ødelegge miljøstatus for et helt område og på den måten ramme alle. Høringen har ikke en løsning på dette. Ved å innføre identitetsmarkører oppstår et system som fanger opp hvem som har ansvaret for rømninger, og hvilke oppdrettere som har høy dødelighet, en indikator på dårlig fiskevelferd.

5. Utfordringen med å finne ut hvem som skal få øke, eller hvem som skal redusere dersom et område skifter status fra gult til rødt eller grønt blir gjort forutsigbar dersom dette knyttes opp mot tap av identitetsmarkører, og dødelighet målt ved identiteter som ikke når slaktefasen.

6. Ved at dette kan gjøres til et system der oppdretterne får egeninsentiver til god og tidlig statistikkføring vil det lette forvaltningen og kontrollørens arbeid, og ved at man får god og troverdig statistikk kan man lettere sammenligne områder opp mot hverandre.

7. En begrensning ved denne indikatoren er at den ikke fanger opp andre utslipp fra merder, som kjemikalier, sykdomsspredning, næringssalter, kobberimpregnering eller annet avfall. Indirekte vil likevel forhold som påvirker laksens dødelighet fanges opp. Siden kjemikaliebehandling og sykdommer kan forventes å gi dødelighet vil disse faktorene også til en viss grad bli internalisert i produksjonen.

8. Oppdrettere vil gjennom et system med en identitetsmarkør få mye bedre kunnskap om tilstanden i eget anlegg, og det kan forventes at det vil være et bidrag til mer effektiv drift og større forutsigbarhet for oppdretter. Dette kan igjen ventes å være gunstig for økonomien til oppdretterne. Dette vil dels motveie kostnadene ved å innføre et slikt system. Det er likevel ikke sannsynlig å tro at enkeltaktører ensidig vil ha interesse av å innføre dette, og det bør derfor være et offentlig ansvar å innføre en slik ordning.

9. For å gjennomføre dette forutsettes muligheten av å utvikle og implementere en ny teknologi. Nofima anslo i januar 2013 kostnader for en rekke systemer for merking (<http://www.nofima.no/filearchive/Rapport%2001-2013.pdf>). Den dyreste metoden (manuell VIE-merking) lå i størrelsesorden 1,4 kroner per fisk, noe som må kunne sies å være betydelig, mens andre automatiserte metoder i tilknytning til vaksinering er rimeligere. Fettfinneklipping anslås helt

nede i 4 øre per fisk. Det kan antas at en ny teknologi som dette også vil være kostbar initielt.

Det må dermed gjøres en del forutsetninger for hva som er mulig. For det første må en merking kunne gjøres automatisk under vaksineringsprosessen. For det andre må en ha en høy statistisk sikkerhet for at en ikke mister identitetsmarkører. For det tredje må markøren være lett å finne og kunne fjernes med et enkelt inngrep, og automatisk i slakteprosessen. En nærliggende løsning vil være å plassere markør under huden i forbindelse med vaksine. Videre bør det være mulig å etter hvert lese id fra en slik markør underveis i laksens liv. Dette forutsetter presist måleutstyr. Det bør forutsettes at et system som kun teller antall markører, for eksempel ved flytting av fisk mellom merde og brønnbåt, er lett å få til teknisk. Det bør også være mulig å utvikle systemet slik at en ved telling får registrert den enkelte fisk for eksempel ved identitetsmarkøren oppgir sitt eget nummer til leser.

Det som taler for at en slik løsning er mulig å få til er at Norge er verdensledende innen denne typen teknologi, og har sterke firmaer som driver med automatisering for måling av passeringer, og alskens marine implementasjoner av annen eksisterende teknologi. Det er også grunn til å anta fortsatt teknologisk utvikling. Om en beskriver hva det er man ønsker er det sannsynlig at det fins miljøer i Norge som sier at en løsning som det er noe de vil kunne utvikle og se stort kommersielt potensiale av. Slike løsninger vil også ha stor overføringsverdi til andre næringer og vil være vel verdt å satse på. Det må likevel antas at staten må ta en rolle i utviklingen, og samtidig sikre seg et eierskap til framtidige verdier av ny teknologi som står i forhold til delen av investeringen som gjøres av staten.

10. Det vil med sikkerhet finnes andre positive virkninger av å drive oppdrett med en slik merketeknologi. Omdømme og markedsføring er et lite eksempel, det bør være lett å finne fler. I helhet er det sannsynlig at de samfunnsøkonomiske fordelene av å innføre en god merkeordning oppveier kostnadene. De bedriftsøkonomiske kostnadene vil være vanskeligere å anslå, og være individuelle. Å innføre en slik ordning vil likevel være et nokså nøytralt virkemiddel, men vil antagelig gi stordriftsfordeler både i produksjonskostnad, bedriftsintern informasjon og større evne til å leve med konsekvensen av uhellsfaktorer i produksjonen.

Det må likevel antas at også næringen på sikt er tjent med innføring av en slik teknologi, og at kostnadene med merking vil være fallende. Dyktige aktører på dyrevelferd og rømmingssikkerhet vil stå igjen som vinnere, mens mindre dyktigere vil oppleve store økonomiske tap og etter hvert ikke klare seg.

For Naturvernforbundet Hitra-Frøya, Frode Elias Lindal.

Det tas forbehold om at det grunnet sykdom i styret ikke har vært mulig å styrebehandle teksten før